

Møde i Nyborg.

Dette Møde fandt Sted Fredag den 29. Juni 1900 i Nyborg Kirke. Det store Rum var fyldt af en talrig Tilhørerkreds. Efter et stemningsfuldt Præludium af Kirkens blinde Organist tog Selskabets Formand, Dr. Holger Fr. Rørdam, Ordet for et indledende Foredrag, hvori han navnlig søgte at vise, at medens Tiden, efter det gamle Ord »fortærer alt«, er det Historiens Betydning, at den modarbejder Tidens udslettende og dødbringende Virksomhed, og da den kristne Kirke ikke er tjent med, at de historiske Kjendsgjerninger, hvorpaa den hviler, udslettes af Menneskenes Erindring, eller at Menighedens Levnedsløb hjemfalder til Sagenes usikre og taagede Verden, maa den, om den skønner, hvad der er dens eget Tarv, nødvendig sætte høj Pris paa Historien, der baade bevidner dens ældgamle Udspring og viser den Vej, ad hvilken Herren har ført sit Folk gennem de skiftende Tider, og hvorledes hans Ord har staaet sin Prøve trods al den Modstand, Evangeliets Forkyndelse har fundet i en formørket og forvildet Slægt.

Det er bekjendt, at næst Herrens Indstiftelser og Ordets Prædiken har Kirkesangen spillet en saare vigtig Rolle i Henseende til Menighedslivets Bevarelse og Fremvæxt; men da de fleste af Tilhørerne næppe havde sønderlig indgaaende Kjendskab til Kirkesangens Udvikling gennem Tiderne, var Tal. glad ved, at Organist Th. Laub, der med saa stor Kjærlighed havde syslet med dette Emne, havde imødekommet hans Opfordring til at holde et Foredrag herom med særligt Hensyn til den Kirkesang, der gennem de mange Aarhundreder har lydt i de danske Kirker. Og da Toner vanskelig kunde skildres med Ord alene, havde Hr. Laub formaaet en Dame af Holmens Kirkechor til at følge med herover for ved sin Sang at illustrere hans Ord.

Efter disse og andre indledende Bemærkninger blev Ordet givet til Hr. Laub for følgende Foredrag:

Om Kirkesangen i Danmark.

Da Kristendommen blev indført i Danmark, kunde der ikke være Tale om en national dansk Kirkesang, der kunde bruges ved Gudstjenesten. For det første stod man sikkert her paa et helt uudviklet Standpunkt, for det andet førte den romersk-katolske Kirke overalt, hvor den kom hen med Kristendommen, sin egen latinske Liturgi med sig, hvortil der fra gammel Tid hørte en særlig og ganske udmærket smuk, den saakaldte gregorianske, Sang. Det var da ogsaa denne, der blev Kirkesangen her i Danmark gennem hele Middelalderen, saadan som den efterhaanden var blevet det i alle de andre romersk-katolske Lande.

Sit Navn har denne Sang fra Pave Gregor den Store († 604), der, efter hvad der almindelig antages, har givet Sangen det Præg, som den havde i sin Blomstringstid, den tidligere Middelalder. Han menes at have udvalgt de bedste blandt de forhaandeværende Sange, at have ordnet dem efter Kirkeaaret, læmpet dem efter Gudstjenestens Behov, tilføjet nye, opskrevet den saaledes samlede Liturgi og endelig oprettet Sangskoler, der skulde holde den gode Form for Sangen vedlige. Den største Del af Sangene er altsaa rimeligvis ældre end Gregor, nogle er fra hans Tid, og andre er kommet til senere; men skønt deres Tilblivelses Tid strækker sig over flere Aarhundreder, har denne gamle Kirkesang dog i paafaldende Grad et Præg af Enhed og Helhed.

Hvis man vil have en rigtig Forestilling om den gregorianske Sang, maa man tænke saa lidt som muligt paa vor Tids Kirkesang. De er overmaade forskellige. Hovedforskellen kunde maaske udtrykkes saaledes: vor Kirkesang er »Visesang«, den gregorianske »liturgisk« Sang. Saa godt som alle vore Sange ved Gudstjenesten er, hvad vi med et mindre heldigt Udtryk kalder »Salmer«, der gaar paa Vers, og hvor den samme Melodi gentages uforandret ved hvert Vers. Ordene til de gamle Kirkesange er derimod i Hovedsagen Prosa, Skriftsteder, taget især fra Davids

Salmer og Profeterne¹⁾). Melodierne, som meget nøje følger Ordene, faar derved en i høj Grad frit bølgende Prosarytme, mens vore har en fast — en taktfast — Verserytme. Og ved de gamle Sange er der ikke Tale om en uforandret Gentagelse af korte Visemelodier som ved vore; Melodien skifter og ændrer sig, eftersom den naturlige Fremsigelse af Ordene kræver det.

Fremdeles beror den liturgiske Sang fra gammel Tid paa Vekselsang: en Forsanger begynder, og Forsamlingen gentager delvis eller helt, hvad han synger (Responsorier). Eller Forsamlingen synger som Omkvæd andre Ord ind imellem Forsangerens Ord (Antifoner). Eller Forsamlingen deler sig i to Kor, der svarer hinanden; dette sidste er den gamle jødiske Maade at synge Salmer paa. Det er bekendt, at i jødisk Poesi siges den samme Tanke ofte to Gange men med forskellige Ord; særlig tydeligt ses dette f. Eks. Salme 114. Her har hvert Vers to Led, hvoraf det andet i Virkeligheden stadig kun er en Omskrivning og Udvidelse af det første. Dette svarer til Syngemaaden, idet Melodien har to Afsnit, et begyndende og et afsluttende, et tiltalende og et svarende, indrettede til at tages op af to Kor, der staar overfor hinanden, synger imod hinanden. Og saadan har man vistnok altid sunget i Jødeland: der fortælles allerede i Samuels Bog, at Kvinderne, der gik Savl og David imøde efter Kampen mod Filisterne, »sang mod hverandre»: Savl har slaget sine Tusinde, — og David sine Titusinde. Endnu den Dag i Dag siges det, at Børnene i Jødeland, naar de leger, deler sig i to Hobe, der raaber og synger imod hinanden.

Endelig er den gamle Kirkesang afgjort enstemmig; selv om flere synger sammen, synger de ganske den samme Melodi, der er aldrig Tale om Udsættelse eller om Akkord-

¹⁾ Vilde nogen sige, at Davids Salmer er Poesi, ikke Prosa, vil jeg dertil svare: oversatte paa Latin har de ialtfald ikke latinsk Verseform, men Prosaform. Og Vers i vor Forstand, med faste Versefødder, er der heller ikke paa Hebraisk.

ledsagelse. Vor nyere Kirkesang derimod beror paa den flerstemmige Musik; den er beregnet paa at ledsages af Akkorder eller paa flerstemmig Korudsættelse, og det akkordmæssige viser sig paa mange Maader i selve Melodiens Gang, selv om den synges enstemmigt.

Den gregorianske Sangs Hoveddyd er dens nøje Tilslutning til Ordene; det er denne Tilslutning, der gør den til en saa udmærket Kirkesang, som jeg ikke vil betænke mig paa at kalde i sit Slags, til sit Brug, til sin Guds-tjenesteform, fuldkommen. Det er jo i det hele Kirkesangens Forhold til de kirkelige Ord, der afgør, om den har Værd eller ej; den dejligste Musik kan være den sletteste Kirkesang. Kirkesange har overhovedet kun denne ene Opgave: at frembære Ordene saadan, at de komme til deres Ret, udsige Ordene saaledes, som en troende Menighed vil sige dem. Gør den det, er den ikke alene god Sang, men ogsaa skøn Sang, thi kun det, som svarer til sin Bestemmelse, som udtrykker sit Formaal, er skønt. I denne Henseende har den gregorianske Sang et Fortrin for de fleste andre Arter af Kirkesang, idet den i sin første Begyndelse ikke var andet end syngende Fremsigelsen af Ordene. Vi har endnu Levninger af denne ældste Kirkesang, hvori der i Virkeligheden tales paa en enkelt Tone, og hvor Stemmen kun af og til hæves eller sænkes, paa samme Maade som i Talen, efter Ord- eller Sætningsbetoningen. Det er altsaa, hvad vi vilde kalde en Slags Messesang, hvortil det dog maa bemærkes, at vor Messe i Tidernes Løb er blevet saa forvansket, at den i Reglen gaar op, hvor den skulde gaa ned, og ned, hvor den skulde gaa op. — Paa dette Grundlag, Ordfremsigelsen, har den gregorianske Sang saa efterhaanden opbygget en rig Melodi, til Tider en overvældende rig Melodi.

Jeg tænker herved paa de saakaldte »Jubilationer«, Tonesving bestaaende af mange Toner, uden Ord. De findes særlig efter Ordet »Halleluja«, men ogsaa af og til andetsteds. Hvad der menes ved dem er sagt bedst og

smukkest af Augustin: »For hvem bør der »jubles« uden for den uudsigelige Gud? — thi dersom du ikke kan udsige ham og dog ikke tør tie om ham, hvad har du saa andet at gøre end at »juble«, saa dit Hjærte kan fryde sig uden Ord, og din umaadelige Glæde ikke indskrænkes ved afmaalte Stavelser.«

En Mangfoldighed af snart enkle, snart rige Melodier paa det stadige, faste Grundlag af en naturlig Ordformsigelse er det, der kendetegner den gregorianske Sang. Den beror, som før blev sagt, paa Vekselsangen, d. v. s. paa den Omstændighed, at der er enkelte Medlemmer af Menigheden, som i særlig Grad har Sangens Gave, som i særlig rige Toner kan udtale Glæden over Guds Naade, og som særlig kan tale Menigheden til, saa at den faar Lyst til at svare i de mere enkle Toner. Det er denne Given og Svaren, den gamle Sang giver Udtryk for. Skulde nogen mene, at dette er en ufolkelig Form for Menighedssang, vil jeg kun minde om, at vor folkeligste Sang, de middelalderlige danske Viser, netop gaar ud fra det samme: en Vekselsang, hvor én synger for, og hvor en Forsamling svarer. Det ufolkelige fremkommer først, naar Forsangeren synger en kunstig Musik, saa at Menighedens Medlemmer føler, at han ikke taler i deres Tone, og de derfor ikke kan svare ham. Vilde vi nu til Dags indføre Vekselsang, vilde den upaatvivlelig blive til en saadan Musik, til Koncertmusik.

Da den katolske Kirke indførte Kristendommen her i Danmark, havde den allerede begaaet den Synd, at lade Sangen glide ud af Menighedens Hænder. Skønt det danske Folk som Helhed altsaa aldrig blev mere end Tilhører ved den gregorianske Sang, fik den dog alligevel en meget stor Betydning for os. Uden den havde vi aldrig faaet vore Folkevisemelodier. Jeg husker, hvordan jeg, da jeg første Gang lærte de gregorianske Melodier at kende, spurgte mig selv: Hvorfra kender jeg dem dog? jeg véd jo, at jeg aldrig har hørt dem før! Indtil det pludselig gik op for

mig: men det er jo ganske de samme Melodivendinger, ganske det samme musikalske Grundpræg, som vore Viser har, det er derfra, jeg kender dem. Familieligheden lyser ud af hvert Træk. Selvfølgelig er der store Forskælle: særlig den, at Viserne, fordi de gaar paa Vers, og fordi »Dansen blev traadt« til dem, ikke har Brug for den frit hølgende gregorianske Prosarytme med dens Tonesving.

Der fortælles, at Knud d. Store kom sejlene til Ely i Nordengland i Følge med sin Dronning Emma og Rigets ypperste Mænd. »Da de kom nær til Land, rejste Kongen sig, bød Rorkarlene trække smaat paa Aarcne, mens han løftede sine Øjne til Kirken paa Klinten og spidsede Øre for at lytte til den hellige Sang fra de fromme Munke, der sang deres Tider. Da kaldte Kongen hele sit Følge sammen om sig og bød dem alle stemme i med, idet han gav sin glade Stemning Luft i en Vise, som han i det samme digtede paa engelsk, og som begynder saaledes:

Gladelig sang de Munke i Ely
da Knud Konge ro'de forbi.

Ro'r, Svende, nær til Land,
og lad os høre de Munkes Sang!

Sv. Grundtvig nævner dette som et Bevis paa, at »Kæmpevisens Form alt saa tidlig (i det 11. Aarh.) var uddannet og bekendt for danske Folk.« For mig siger Fortællingen endnu mere. Den er som et levende Billede paa Folkevisemelodiens Tilblivelse. Som Kong Knud lyttede det danske Folk til Sangene, der klang fra Klostre og Kirker, optog Tonerne i sig og frydede sig ved dem, og dannede saa af dem, »idet det gav sin Stemning Luft«, den nye Sang, som skulde frembære de nye Ord.

Denne Forbindelse mellem vor Folkesang og den gamle Kirkesang, som jeg her maa nøjes med at omtale, har jeg andetsteds musikalsk paavist. Andre har paavist det samme for de svenske, tyske og franske middelalderlige Visers Vedkommende. Men hvad Kirkesangen saaledes havde

givet til Folkesangen, kom den selv til Gode i det følgende, som vi nu skal se.

Blandt de mange verdslige Folkeviser fra Middelalderen var der ogsaa en Del aandelige, særlig i Tyskland, dog ogsaa i Danmark. Nogle af dem havde Menigheden af og til, som af et Slags Naade, faaet Lov til at synge i Kirken ved festlige Lejligheder, som f. Eks. »Krist stod op af døde«, »Nu bede vi den Helligaand«, »Lovet være du Jesus Krist«, og andre. Da nu Reformatorerne skulde indrette en Gudstjeneste paa Modersmaalet i Stedet for den katolske, latinske, var det naturligt, at disse Sange, som Menigheden kendte og elskede, blev Udgangspunktet. Som bekendt holdt Reformatorerne sig saa tæt som muligt op til den katolske Form for Gudstjenesten, de beholdt i Virkeligheden alle de enkelte Led, Kyrie, Gloria, Credo o. s. v., kun blev de oversatte, og til disse Sange og til de nye, der efterhaanden kom til, tog man saa folkelige Melodier, enten ligefremme Folkeviser, selv de verdslige, eller nykomponerede Melodier i samme Stil, eller man omdannede de gamle gregorianske i folkelig Stil. Hele den lutherske Kirkesang er én, stor, kirkelig Folkesang.

At Folkesang og Kirkesang »saa godt kan sammen«, kan ikke undre, naar man husker paa, at Folkesangen, som vi saa, er udgaaet fra Kirkesangen, har hele sin musikalske Bygning og sin aandelige Holdning derfra. Fremdeles ligger det i Sagens Natur, at de to Arter Sang nødvendigvis maa have visse vigtige Egenskaber tilfælles: i ingen af dem kan Musikken være Musik for sin egen Skyld, men maa være det for Ordenes; de er Herren, Tonerne Tjeneren¹⁾; i bægge gælder det om at tale i de Manges Navn, der er ingen Brug for Udtalelse af Enkeltmandsfølelse. Og endelig: den sande Folkesang er Udtryk for det oprindelige, det ufordærvede i Folket, netop det, som Kristendommen vil fæste Bo i; derfor er Folkesangen,

¹⁾ Modsæt den egentlige Kunstmusik.

den ægte, som skabt til Grundlag for Kirkesangen. — Kun ikke alt, hvad man nu kalder Folkesang, er det: ikke det blot populære, det iørefaldende, det som smigrer for de tvivlsomme Instinkter.

Jeg maa her lige berøre, at Musikken i Løbet af Middelalderen havde udviklet sig til at blive flerstemmig. Alt hvad der var af Begavelse i Middelalderen havde søgt at finde den bedst mulige Udsættelsesmaade for Kirke- og for Folkesang, — og anden Sang havde man ikke —, og de havde fundet den. En særlig, udmærket Art havde man fundet for den lutherske kirkelige Folkesang.

Den lutherske Kirkesang staar vor Tids Kirkesang adskilligt nærmere, end den gregorianske gør. Den er som vor ikke liturgisk Vekselsang til Prosaord, men Visesang; den er som vor ikke enstemmig men flerstemmig; endelig er der i vor Tids Kirkesang bevaret en Del af de lutherske Melodier, rigtignok saa forvanskede, at det meste af deres gamle Herlighed er gaaet tabt.

Reformationen kom jo til os her i Danmark fra Tyskland, og sammen med den fik vi dens Kirkesang, der altsaa for en meget stor Del var en tysk Sang. Det var dog i Virkeligheden ingen fremmed Sang for os; den tyske Kirkesang og den danske Folkesang er som to Søstre, fødte af den samme Moder, den gregorianske Sang; de har ganske det samme aandelige Grundpræg. Derfor kunde der ogsaa i den udefra indførte Sang optages mange danske Melodier, uden at den samlede Sang derved fik noget uensartet Præg. I Hans Thomissøns Salmebog (1569) findes ikke faa af disse danske Melodier. Niels Jespersens Gradual (1573) derimod er i saa Henseende fattigt. Han har i det hele forholdsvis faa af de egenlige Reformationsmelodier, derimod ikke faa af de gamle Sange fra den katolske Tid, dels paa Latin, dels læmpede til Dansk. Reformationstidens Behandling af de gregorianske Melodier er for øvrigt i det hele ikke særlig heldig.

I Tiden omkring 1600 sker den største Forandring i Musikken, som Musikhistorien véd at tale om. I hele Middelalderen havde Kirkemusikken været Hovedsagen, og i Virkeligheden havde Opgaven stadig været den at finde Toner, der udtrykte Menighedens Tilslutning til Kirkens Ord. Nu gik det lidt efter lidt op for Bevidstheden, at Musikken kunde andet og mere end dette, at den ævnede at udtrykke alt det, der bevæger sig i Sindet, Stemninger, Lidenskaber, Enkeltmands saavel som Forsamlingens. Fra nu af arbejdede man med Iver paa at finde Toner til at udtrykke det lidenskabelige, dramatisk bevægede, elskovsfyldte, særlig som det ytrer sig hos den enkelte, i Individet. Det er i Virkeligheden den samme Renæssanceretning, der allerede dengang var afblomstret i de andre Kunster, som nu gør sig gældende i Musikken. Fra Italien, hvor den begynder (i Florens), breder den sig over hele Evropa, og bemægtiger sig hele Musikken, saa at det kirkelige og folkelige hurtigt bliver trængt til Side. I Begyndelsen var det lidt smaat med Ævnen til at udtrykke det, man vilde; men det gaar alligevel forbavsende hurtigt med at finde de nye Tonemidler. Allerede i Slutningen af det 17. Aarh. staar der en rig og udtrykksfuld Kunst i Italien, og i det følgende Aarh. naar Retningen sit Højdepunkt i Tyskland. — Da man begyndte paa Arbejdet, troede man naivt, at Maalet, der skulde naas, var den antik-græske Musiks Genfødselse; da Resultatet af Arbejdet var naat, staar der en Musik, der er saa langt fjærnet fra det antike som vel muligt: den lidenskabelig bevægede moderne Teater- og Koncertmusik.

Nu sker det mærkelige, at denne Musik, der intet har med Kirke at gøre, hvis Formaal gaar i en hel anden Retning, hvis Virkemidler udtrykker det, som Kirken ingen Brug har for, at den ved Vold og Magt skal føres ind i Kirken. Man har tænkt omtrent saadan: Vi skal give Gud det bedste, vi har; skønnere Musik end denne har vi aldrig hørt, altsaa bør den bruges ved Gudstjenesten. Her glemte

man, at, som jeg før sagde, Skønheden i al Kunst afhænger af, om man har formaaet at udtrykke det, som skal udtrykkes, om Kunsten svarer til sit Formaal. Musikken fra de sidste 300 Aar har udviklet sine Midler i en Fylde, som før den Tid ikke anedes; den kan udtrykke utrolig meget, og udtrykke det paa den skønneste Maade (tænk paa Mozart og Beethoven), men ét kan den ikke gøre: den kan ikke sige Folkets, Menighedens troskyldige Ja og Amen til Kirkens Ord; derfor staar dens Kirkemusik uendelig langt under den tidligere Tids tilsyneladende fattige Kunst.

Og hertil kommer et andet: idet den nyere Musik giver sin rigt udførte Skildring af Bevægelserne i Menneskesjælen, hvorledes den elsker, lider, glædes o. s. v., stiller den i Virkeligheden sine Skikkelser op paa en Skueplads, tænkt eller virkelig, og giver derved den hørende, hvis Fantasi er Tilskuer ved Forestillingen, en æstetisk Nydelse. Dette er fuldstændig i sin Orden, æstetisk Nydelse er noget godt, forudsat, at den faas paa rette Sted. Men Kirken er ikke Stedet. Og en Musik, der ikke kan udtrykke den samlede Menigheds enfoldige Tilslutning til Kirkens Ord, men istedetfor giver en gribende Skildring af de Sindsrørelser, der gaar igennem de enkelte Sjæle i Anledning af Kirkens Ord, en saadan Musik frister i Virkeligheden Kirkegængerne til en Nydelse af deres egne skønne Følelser. Men intet ligger fjærnere end dette fra Gudstjenestens Formaal. Dog — det er vel netop dette, at nyde sig selv, der har gjort, at den Slags Musik i Kirken har saa mange Tilhængere!

Det var i Begyndelsen ikke selve Menighedssangen, den ny Musik bemægtigede sig; den kom først frem i en Slags kirkelig Koncertmusik, der blandt andet med Forkærlighed skildrede Lidelseshistorien, og anvendte de mest glødende Farver til at beskrive Maries Smærter, Judas's Fortvivlelse, Peters Angerstaarer o. s. v. Ved Siden af denne pragtfulde Musik tog de gamle folkelige Kirkesange sig

saa fattige ud, at man begyndte at skamme sig over dem. En af de berømteste Musikmænd i denne Periode har kaldt dem »eine Maladie der Melodie«. Man tog sig saa for at stadse dem op paa bedste Maade efter den nyere Stil, og begyndte ogsaa at optage andre nye Melodier, der var mere udtrykksfulde eller »galante«, som man kaldte det i den Tid.

I Danmark, hvor den egenlige Koncertmusik ikke har spillet saa stor en Rolle som i Tyskland, skønt den ogsaa har gjort sine Ulykker her, var det Kingo, som havde den tvivlsomme Ære at indføre den ny Stil i Kirkesangen. Han har i sit »Sjungekor« (1674 og 1681) anvendt en Del Modemelodier fra den Tid, som han har taget fra verdslige Sange eller Danse, og i sit Graduale (1699) har han efter bedste Ævne søgt at ødelægge de gamle Melodier ved smagløse Udpyntninger og Ændringer. De nye Melodier er forresten endnu hos ham i en ganske taalelig Stil, det 17. Aarh. er jo i det Hele et Overgangsaarhundrede, hvor en Mængde godt fra den ældre Tid endnu holdt sig.

Retningen faar først rigtig Fart i Pietismens Tid. Trods al Verdens-Forsagelse havde man dog rigtig god Brug for den nye verdslige Musik, naar det gjaldt om at udtrykke sine brændende Følelser, »ein brünstiges Verlangen einer vor Liebe kranken Seele nach ihrem Jesus«, eller sin »forelskede« Hengivelse i »Jesu søde Kyssemaade«; til at udtrykke sligt forslog den gamle folkelige Syngemaade ikke, hertil behøvedes Toner som de i den lidenskabelige Teatermusik. Pietismens Salmemelodier fra den Tid er da ogsaa nærmest at betegne som nydelige smaa Elskovsarier. Jeg ved ikke, om det er tilfældigt eller ej, at der i denne Henseende er nogen Forskel paa Præget af den tyske og den danske pietistiske Sang. Det forekommer mig, at den danske Sang har mindre af det »überschwängelige«, men til Gengæld maaske et mere overfladisk, fladbundet Præg.

Pietismens Herredømme varede kun kort, og med den faldt dens Sang, der havde altfor lidt Rod i Folket til at

kunne holde sig. Saa komme de lutherske Melodier frem igen, men i en ynkelig medtaget Skikkelse, svækkede, som de var, af Ligeegyldigheden i den døde Ortodoksperiode, af Koncertsangen, af den pietistiske Oppyntning. Man tog nu alt det paaklistrede Stads af dem, men ikke blot det, man tog alt Liv af dem, al den Bevægelse, den Rytme, de oprindelig havde havt, saadan at de kom til at staa stive, stramme og kolde; den levende, frie, lutherske Folkesang blev til den døde Korale, saadan som vi alle kender den, og saadan som det passede til den døde Tid i Kirken i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarh., til Rationalismens Tid.

Rytmen, d. v. s. den ordnede Sammensætning af korte og lange Toner, er det Baand der holder enhver Melodi sammen, dens musikalske Livs-Sammenhæng. Der har da heller aldrig eksisteret Musik, der manglede Rytme, før den rytmeløse Korale kom op for noget over 100 Aar siden, — endsige da Folke- eller Kirkesang uden Rytme. Her kan den slet ikke mangle, fordi Rytmen er ligesom det Haandtag, hvori Folket holder Melodien fast. I Koralen, hvor Rytmen mangler, har man da ogsaa maattet bøde paa Manglen paa anden Maade, især ved Udsættelsen, Harmoniseringen. Den skal give Interesse i Interesseløsheden, Sammenhæng i Sammenhængsløsheden. Men da Akkorderne, naar de er Hovedsagen, kræver en vis Tid for at kunne gøre sig gældende i deres Pragt, bliver Melodien nødt til at tages langsommere, end den oprindelig var bestemt til, og følgelig blive de enkelte Toner, der i deres Rytmeløshed staar uden Sammenhæng, nu endydermere skilte fra hinanden. Men hvad bliver der saa af det, der er det første Krav til enhver Kirkesang, at Melodien skal kunne frembære Ordene, naar Ordene, som i Koralen, bliver skilte ad i Stavelser uden Sammenhæng? Nej, det eneste Koralen kan, er det at bruse ud fra Orglet i imponerende, pragtfulde Akkordsøjler over en forbavset lyttende Forsamling. Men er det Kirkesang? en Kirkesang, hvor Menigheden

tier? hvor man istedetfor at tale til Gud i en jævn, enfoldig Tone, passivt lader sig sætte i en højtidelig Stemning ved æstetiske Midler? For her har vi den æstetiske Nydelse om igen paa en anden Maade, ligesom da ogsaa de Akkorder, der imponerer Forsamlingen, er udgaaet fra den moderne Musik, fra Kunstmusikken, Teater- og Koncertmusikken.

Det forstod man straks, da det kirkelige Liv vaagnede paany i Aarhundredets Begyndelse, at Koralen ikke slog til som Udtryk for Menighedssang. Men desværre søgte man ikke den Sang, man trængte til, der, hvor den var at finde. — Selve Kirkefornyelsen var her som altid begyndt med en Tilbagevenden til den gamle Kirkegrund; først da man stod her, blomstrede det ny Liv frem. Paa samme Maade gik det med Fornyelsen af den kirkelige Digtning; man forlod den rationalistiske udvandede Om-læmpning af de gamle Salmer, den, som havde gjort dem til en flov Tale om Dyd, Borgerkald og Nyttemoral, og vendte mere og mere tilbage til dem i deres oprindelige Skikkelse; i Tilslutning til dem og udaf den samme Aand var det saa, at de nye Salmer voksede frem. Og havde man nu gjort det samme m. H. t. Melodierne, var man vendt tilbage til den ægte lutherske Kirkesang, saa skulde den nok have slaaet Rod paany, Folket skulde nok have kendtes ved den igen, og der skulde saa være vokset en ny Sang frem, præget af den samme Aand, den rette kirkelige og folkelige Aand.

Men man gjorde det ikke. Grundtvig selv havde ingen Forstand paa Musik, og de musikalske Folk, som stod ham nærmest, var hildede i den Tids Musikbegreber, kendte ikke noget til Kirkemusikkens Historie, og det faldt dem, underligt nok, ikke ind, at der her kunde være noget tilsvarende til det, der gjaldt paa de andre kirkelige Omraader, at der kunde være Tale om en Venden tilbage til den gamle Kirkegrund. De tog saa Melodierne fra den Musik, der laa nærmest for Haanden, den danske Romance, som

den er udformet af Weyse. Men saa udmærket den danske Romance som Helhed er, — jeg skulde være den sidste til at nægte det, — kirkelig er den ikke, det vilde endogsaa være en Fejl, om den var det. Det er en kunstnerisk Skildring af lyriske Stemninger med et bevidst æstetisk Formaal. Vi har altsaa her den gamle Historie om igen, som i Pietismens Dage.

Skønt den grundtvigske Sang altsaa i det Hele maa kaldes verdslig Kunstsang, havde den dog, ialfald i Begyndelsen, et moderatere Præg end den pietistiske Sang i forrige Aarhundrede. Der kan mellem Melodierne fra den første Tid findes flere endogsaa udmærkede. Jeg skal nævne tre saadanne: Weyses Melodi til »Den signede Dag«, Lindemanns til »Kirken den er et gammelt Hus«, og Berggreens til »Vær velkommen«. De to første har faaet deres kirkelige Præg ved — bevidst eller ubevidst — Tilslutning til den gamle Kirkesang, Lindemanns endogsaa saa afgjort, at det maa antages at være gjort med Bevidsthed; Berggreens Mel. slutter sig derimod nærmere til dansk Folkesang. Men efterhaanden er Melodierne gledet mere og mere over i Romancemaneren, og om Størsteparten af de nyere gælder det, at det er Følelsesmusik, Nydelsesmusik.

Fin og dannet Musik kan man derimod ikke kalde de saakaldte Forsamlingsmelodier. Man har af og til villet kalde dem Folkemelodier, men der hører ikke meget Kendskab til den virkelige Folkesang for at se, at de ikke er det. De er populære Sange i den lavere Betydning af Ordet, Affald fra Kunstmusikken ved de riges Bord; de er som de forrige Sange Nydelsesmusik, kun nogle Grader længere nede. Det samme gælder de engelsk-amerikanske Melodier.

Staar man paa et mere udviklet musikalsk Standpunkt, finder man mere Behag i de finere kirkelige Romancer; staar Smagen lavere, foretrækker man maaske Forsamlingsmelodierne; men Smag og Behag er ikke det afgørende;

det afgørende er, om Ordene kommer til deres Ret. De kirkelige Romancer kan maaske give fine kunstneriske Skildringer af sjælelige Rørelser i Anledning af Kirkens Ord; men kunstneriske Skildringer er ikke Kirkemusikkens Opgave, dens Opgave er at give Udtryk for Kirkefolkets enfoldige Tilslutning til Kirkeordet. Alt, hvad der er udover det, er af det onde, og fører lige ind i Verdsligheden.

Man har længe haft Øjet opladt for den Tendens til Verdslighed, der ligger i den nyere danske Kirkesang, og har saa holdt den stive Koralt frem som Redningsplanke. Der er dem, der mener, at den sande Redning ligger i en passende Blanding af de nyere livlige Melodier med Koralerne, hvor de sidstes Højtidelighed skal holde de førstes Springskhed i Ave. Som om det rette kirkelige Liv nogen sinde kunde fremkomme ved en passende Blanding af død Kirkelighed og levende Verdslighed. Ja, der er jo dem, der mener det! ogsaa paa andre kirkelige Omraader.

Maalet naas aldrig ved at to modsatte Fejl holder hinanden Stangen; Maalet er en helstøbt Sang, hvor det kirkelige og det folkelige ikke er Modsætninger, men ét, som i den gregorianske og i den lutherske Kirkesang.

Efter at Foredraget, som hørtes med stor og almindelig Opmærksomhed, var til Ende, oplystes det nærmere paa en meget fornøjelig Maade, idet Frøken Kirsten Dahl fra Orgelet foretog Prøver paa en Del af de Kirkesange, om hvilke der i Foredraget havde været Tale.